

پایگاه اطلاعات علمی ایران

۱۳۸۶ / ۲ / ۸

۱۷۴۸۸

دانشگاه تربیت معلم تهران

دانشکده ادبیات و علوم انسانی - گروه حقوق و علوم سیاسی

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

موضوع:

لقاح مصنوعی و اهداء جنین در فقه و حقوق

استاد راهنما:

حضرت آیت الله سید محمد موسوی بجنوردی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر غفور خوئینی

محقق:

سید محمد صالح آل داود

اسفند ۱۳۸۵

۸ - ۱۳۸۶ / ۲ / ۱

کتابخانه مرکزی دانشگاه تربیت معلم تهران

۸۶۶۸۵

تقدیم

تقدیم به پیشگاه حضرت ولی عصر (عج)

دلبراً گر بنوازی به نگاهی مارا
به من بی سرو پا گوشه‌ی چشمی بنما
بر دل تیره‌ام ای چشمه‌ی خورشید بتاب
از ازل در دل ما تخم محبت کشتند
گر چه از پیشگه خاطر عاطر دوریم
باغم عشق که کوهیست گران بر دل ما
خوش‌تر است از بدهی منصب شاهی مارا
که محال است جز این گوشه پناهی مارا
نبود بدتر از این روز سیاهی مارا
نبود بهتر از این مهر گیاهی مارا
هم مگر یاد کند لطف تو گاهی مارا
عجب است از نخرد دوست به گاهی مارا

تقدیر و تشکر :

با تقدیر و تشکر از استاد راهنما عالیقدر حضرت آیت الله موسوی بجنوردی (دام‌الله)

می‌شناسم به جهان پیشرو و دانایی	عالمی ، باخردی ، عارف روشن رایی
آسمانی نفس و عامل و گویا و دقیق	سالکی ، خوش سخنی ، زنده‌دلی ، بینایی
واقفی ، نادره مردی و حقیقت‌نگری	عاشقی ، صاف‌دلی ، نیک‌بیان ، شیوایی
نتوان وصف کمالش به تمامی گفتن	که چنین امر بود زحمت جان‌فرسایی

با تقدیر و تشکر از استاد مشاور فرزانه جناب آقای دکتر غفور خوئینی

کجا شوند به صد قرن ، دیگران چون او   ستاره ، ماه جهان‌تاب کی شود به مرور

با تقدیر و تشکر فراوان از پدر بزرگوار و مادر مهربان و فداکارم

من که باشم که بر آن خاطره عاطر گذرم   لطف‌ها می‌کنی ای خاک درت تاج سرم

با تقدیر و تشکر از همسر عزیزم

از من جدا مشو که تو ام نور دیده‌ای   محبوب جان و مونس قلب رمیده‌ای

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	پیش مقدمه
۴	مقدمه
۸	- بخش اول- کلیات
۹	فصل اول- تعاریف
۹	۱-۱-۱- تعریف تلقیح مصنوعی
۱۰	۱-۱-۲- انواع تلقیح مصنوعی
۱۱	۱-۱/۲-۱- لقاح همگون یا تلقیح بین همسران
۱۱	۱-۱/۲-۲- لقاح ناهمگون یا تلقیح بین دو بیگانه
۱۳	فصل دوم - تاریخچه و پیشینه فقهی و سیر حقوقی
۱۳	۱-۲-۱- تاریخچه
۱۶	۱-۲-۲- پیشینه فقهی
۱۷	۱-۲/۲-۱- باب اکتساب به اعیان نجس
۱۸	۱-۲/۲-۲- حد مساحقه
۱۹	۱-۲/۲-۳- حد زنا
۱۹	۱-۲/۲-۴- باب نکاح و لعان
۲۱	۱-۲-۳- سیر حقوقی
۲۱	فصل سوم- مسائل پزشکی لقاح طبیعی و تلقیح مصنوعی
۲۱	۱-۳-۱- مسائل پزشکی باروری و لقاح طبیعی
۲۳	۱-۳/۱-۱- روش های پیشرفته در درمان نازایی
۲۳	۱-۳/۱-۲- دیر بچه دار شدن سرپیچی از کار طبیعت
۲۴	۱-۳/۱-۳- علت چیست که باروری در این دوران بیشتر است؟
۲۵	۱-۳/۱-۴- کاهش قدرت باروری با مصرف داروهای نیروزا
۲۶	۱-۳/۱-۵- اغلب مردان نابارور سیگاری هستند

۲۸	۱-۳-۲- مسائل پزشکی لقاح خارج از رحم یا تلقیح مصنوعی
۲۸	۱-۳/۲-۱- تکنیک های کمکی تولید مثل (A.R.T)
۲۸	۱-۳/۲-۱-۱- روش باروری داخل رحم (I.U.I)
۲۹	۱-۳/۲-۱-۲- روش باروری در لوله آزمایش (I.V.F)
۳۰	۱-۳/۲-۱-۳- انتقال تخمک بارور شده یا روش زیفیت (Z.I.F.T)
۳۰	۱-۳/۲-۱-۴- انتقال تزریق تخمک یا روش گیفت (G.I.F.T)
۳۰	۱-۳/۲-۱-۵- روش میکرواینجکشن (I.C.S.I)
۳۱	۱-۳/۲-۲- تشخیص حاملگی
۳۲	- بخش دوم - تلقیح مصنوعی
۳۳	فصل اول - آثار تلقیح مصنوعی
۳۳	۱-۲-۱-۱- آثار مثبت
۳۵	۱-۲-۱-۲- آثار منفی
۴۳	فصل دوم - مباحث فقهی تلقیح مصنوعی
۴۳	۱-۲-۲-۱- دسته بندی دیدگاهها
۴۳	۱-۲-۲/۱-۱- معتقدان به جواز مطلق
۴۳	۱-۲-۲/۱-۲- معتقدان به ممنوعیت مطلق
	۱-۲-۲/۱-۳- معتقدان به جواز مطلق باروری های پزشکی بین زوجین و
۴۴	جواز مشروط بین بیگانگان
	۱-۲-۲/۱-۴- معتقدان به جواز مطلق باروری های پزشکی بین زوجین و
۴۵	منع مطلق آن بین بیگانگان
	۱-۲-۲/۱-۵- معتقدان به حرمت مطلق همه اقسام بارورهای پزشکی جز بین
۴۶	زوجین و با وجود شرایطی
۴۶	۱-۲-۲/۱-۶- معتقدان به مسئله توقف
۴۷	۱-۲-۲-۲- بررسی ادله صورت های مهم تلقیح
۴۷	۱-۲-۲/۲-۱- صورت اول : اسپرم و تخمک زوجین

۴۷	۱-۱-۲-۲-۲- باروری در زمان زوجیت
۴۸	۱-۱-۲-۲-۲- ادله جواز
۴۸	۱-۱-۲-۲-۲- آیات
۴۹	۱-۱-۲-۲-۲- روایات
۵۰	۱-۱-۲-۲-۲- دلیل دیگر بر جواز تلقیح
۵۰	۱-۱-۲-۲-۲- ادله حرمت
۵۲	۱-۱-۲-۲-۲- بررسی وضع حقوقی عمل تلقیح مصنوعی با اسپرم شوهر
۵۴	۱-۲-۲-۲- باروری بعد از طلاق
۵۴	۱-۲-۲-۲- طلاق رجعی
۵۵	۱-۲-۲-۲- طلاق بائن
۵۶	۱-۲-۲-۲- باروری بعد از مرگ
۵۸	۱-۳-۲-۲- انجام عمل تلقیح مصنوعی در ایام عده وفات
۵۹	۱-۳-۲-۲- انجام عمل تلقیح مصنوعی بعد از ایام عده وفات
۵۹	۱-۴-۲-۲- وضعیت حقوقی اطفال
۵۹	۱-۴-۲-۲- نسب
۶۷	۱-۴-۲-۲- حرمت نکاح
۶۷	۱-۴-۲-۲- حضانت
۶۹	۱-۴-۲-۲- ولایت
۷۱	۱-۴-۲-۲- توارث
۷۴	۱-۴-۲-۲- نفقه
۷۵	۲-۲-۲-۲- صورت دوم : اسپرم و تخمک دو بیگانه
۷۵	۱-۲-۲-۲-۲- ادله حرمت
۷۶	۱-۲-۲-۲- آیات استنادی
۷۹	۱-۲-۲-۲- روایات استنادی
۹۰	۱-۲-۲-۲- مقتضای قاعده احتیاط

۹۳	۴-۱-۲-۲-۲-۲- مغایرت با اغراض تشریح ازدواج
۹۴	۲-۲-۲/۲-۲-۲- ادله جواز
۹۶	۳-۲-۲/۲-۲-۲- وضعیت حقوقی اطفال
۹۶	۱-۳-۲-۲/۲-۲-۲- نسب
۹۸	۱-۱-۳-۲-۲/۲-۲-۲- روایات
۱۰۰	۲-۱-۳-۲-۲/۲-۲-۲- قاعده فراش
۱۰۷	۳-۱-۳-۲-۲/۲-۲-۲- اختلاف در سبب تحقق فراش
۱۰۹	۲-۲-۳-۲-۲/۲-۲-۲- حرمت نکاح
۱۰۹	۱-۲-۳-۲-۲/۲-۲-۲- حرمت یا جواز نکاح با صاحب تخمک
۱۱۱	۲-۲-۳-۲-۲/۲-۲-۲- حرمت نکاح با صاحب نطفه
۱۱۳	۳-۲-۳-۲-۲/۲-۲-۲- جواز یا حرمت نکاح با شوهر زن ملقوحه
۱۱۵	۳-۲-۳-۲-۲/۲-۲-۲- حضانت
۱۱۶	۴-۲-۳-۲-۲/۲-۲-۲- ولایت
۱۱۸	۵-۲-۳-۲-۲/۲-۲-۲- نفقه
۱۲۲	۶-۲-۳-۲-۲/۲-۲-۲- توارث
۱۲۰	- بخش سوم - اهداء تخمک / جنین و اجاره رحم (مادر جانشین)
۱۲۰	فصل اول - اهداء تخمک / جنین
۱۲۰	۱-۱-۳- تاریخچه
۱۲۸	۲-۱-۳- مراحل پزشکی انجام حالت اهداء تخمک / جنین
۱۲۹	۱-۱/۲-۳- داروهای باروری
۱۲۹	۲-۱/۲-۳- بازیابی تخمک
۱۳۰	۳-۱/۲-۳- بارور شدن تخمک
۱۳۰	۴-۱/۲-۳- انتقال جنین
۱۳۱	۳-۱-۳- روشهای استفاده از تخمک / جنین اهدائی
۱۳۲	۴-۱-۳- دلایل رویکرد به حالت اهداء تخمک

۱۳۲	۱-۴-۳- عدم تولید تخمک
۱۳۳	۲-۴-۳- نداشتن تخمک سالم زایا
۱۳۳	۳-۴-۳- بیماریها و نقص ژنتیکی قابل انتقال
۱۳۳	۴-۴-۳- یائسگی
۱۳۳	۵-۱-۳- وضع حقوقی - فقهی عمل اهداء تخمک
۱۳۳	۱-۵-۳- وضع حقوقی اهداء تخمک
۱۳۴	۲-۵-۳- وضع فقهی اهداء تخمک
۱۳۴	۱-۲-۳- اهداء تخمک با استفاده از تخمک همسر دوم
۱۳۴	۱-۱-۲-۳- ادله حرمت
۱۳۴	۱-۱-۲-۳- آیات
۱۳۴	۲-۱-۲-۳- روایات
۱۳۵	۳-۱-۲-۳- قاعده احتیاط و مغایرت با اغراض تشریح ازدواج
۱۳۵	۲-۱-۲-۳- ادله جواز
۱۳۸	۲-۲-۳- اهداء تخمک با استفاده از تخمک زن بیگانه
۱۳۸	۱-۲-۲-۳- ادله حرمت
۱۳۹	۲-۲-۲-۳- ادله جواز
۱۴۰	۶-۱-۳- وضعیت حقوقی اطفال
۱۴۰	۱-۶-۳- نسب
۱۴۰	۱-۱-۶-۳- پدر کیست؟
۱۴۱	۲-۱-۶-۳- مادر کیست؟
۱۴۲	۲-۱-۶-۳- آثار نسب
۱۴۲	۱-۲-۶-۳- حرمت نکاح
۱۴۳	۲-۲-۶-۳- حضانت
۱۴۴	۳-۲-۶-۳- ولایت قهری
۱۴۴	۴-۲-۶-۳- الزام به انفاق

۱۴۴	۳-۱/۶-۲-۵- توارث
۱۴۵	۳-۱-۷- دلیل رویکرد به حالت اهداء جنین
۱۴۶	۳-۱-۸- وضع حقوقی عمل اهداء جنین
۱۴۷	۳-۱/۸-۱- مشکلات پزشکی و بهداشتی بی قانونی در زمینه اهداء جنین
۱۴۹	۳-۱-۹- وضعیت حقوقی اطفال
۱۴۹	۳-۱/۹-۱- نسب
۱۴۹	۳-۱/۹-۱-۱- پدر کیست؟
۱۴۹	۳-۱/۹-۱-۱-۱- دیدگاه عرفی
۱۵۲	۳-۱/۹-۱-۱-۲- دیدگاه قرآن و روایات
۱۵۶	۳-۱/۹-۱-۲- مادر کیست؟
۱۶۱	۳-۱/۹-۲- آثار نسب
۱۶۱	۳-۱/۹-۲-۱- ممنوعیت نکاح
۱۶۲	۳-۱/۹-۲-۲- سایر آثار نسب
۱۶۳	فصل دوم- مادر جانشین
۱۶۳	۳-۲-۱- تاریخچه
۱۶۷	۳-۲-۲- اقسام مادر جانشین
۱۶۷	۳-۲/۲-۱- رحم همسر دوم با جنین زوجین
۱۶۷	۳-۲/۲-۱-۱- دیدگاه موافقان
۱۶۸	۳-۲/۲-۱-۲- دیدگاه مخالفان
۱۷۰	۳-۲/۲-۱-۳- وضعیت حقوقی اطفال
۱۷۰	۳-۲/۲-۱-۳-۱- نسب
۱۷۰	۳-۲/۲-۱-۳-۱-۱- نسب پدری
۱۷۱	۳-۲/۲-۱-۳-۱-۲- نسب مادری
۱۷۲	۳-۲/۲-۱-۳-۲- آثار نسب
۱۷۲	۳-۲/۲-۲- رحم بیگانه (غیر همسر) با جنین زوجین

۱۷۳	۱-۲-۲/۲-۳- دیدگاه مخالفان
۱۷۳	۱-۱-۲-۲/۲-۳- آیات
۱۷۴	۲-۱-۲-۲/۲-۳- روایات
۱۷۵	۲-۲-۲/۲-۳- دیدگاه موافقان
۱۸۰	۳-۲-۲/۲-۳- وضعیت حقوقی اطفال
۱۸۰	۱-۳-۲/۲-۳- نسب
۱۸۰	۱-۱-۳-۲/۲-۳- نسب پدری
۱۸۱	۲-۱-۳-۲/۲-۳- نسب مادری
۱۸۲	۲-۳-۲/۲-۳- حرمت نکاح
۱۸۲	۱-۲-۳-۲/۲-۳- حرمت نکاح با صاحب اسپرم
۱۸۵	۲-۲-۳-۲/۲-۳- حرمت نکاح با صاحب تخمک
۱۸۶	۳-۲-۳-۲/۲-۳- حرمت نکاح با مادر جانشین
۱۸۸	۳-۳-۲/۲-۳- حضانت
۱۸۹	۴-۳-۲/۲-۳- تربیت
۱۸۹	۵-۳-۲/۲-۳- ولایت
۱۹۰	۶-۳-۲/۲-۳- انفاق
۱۹۱	۱-۶-۳-۲/۲-۳- انفاق بین کودک و صاحب اسپرم
۱۹۱	۲-۶-۳-۲/۲-۳- انفاق بین کودک و صاحب تخمک
۱۹۲	۳-۶-۳-۲/۲-۳- انفاق بین کودک و مادر جانشین
۱۹۳	۷-۳-۲/۲-۳- توارث
۱۹۴	۱-۷-۳-۲/۲-۳- توارث بین صاحب اسپرم و کودک
۱۹۵	۲-۷-۳-۲/۲-۳- توارث بین صاحب تخمک و کودک
۱۹۶	۳-۷-۳-۲/۲-۳- توارث بین کودک و مادر جانشین
۱۹۸	۳-۲/۲-۳- مادر جانشین با تخمک یا جنین اهدایی
۱۹۹	۱-۳-۲/۲-۳- حالت مادر جانشین با استفاده از تخمک اهدایی

۱۹۹	نسب - ۳-۲/۲-۳-۱-۱
۱۹۹	پدر کیست؟ - ۳-۲/۲-۳-۱-۱-۱
۲۰۰	مادر کیست؟ - ۳-۲/۲-۳-۱-۱-۲
۲۰۰	حالت مادر جانشینی با استفاده از جنین اهدایی - ۳-۲/۲-۳-۲
۲۰۲	نسب پدری و مادری - ۳-۲/۲-۳-۲-۱
۲۰۴	ثبت تولد اطفال متولد از مادر جانشین - ۳-۲-۳
۲۰۴	حالت جانشینی در بارداری - ۳-۲/۳-۱
۲۰۴	اگر مادر جانشین ، شوهر نداشته باشد - ۳-۲/-۳-۱-۱
۲۰۶	اگر مادر جانشین مادر قانونی طفل باشد - ۳-۲/۳-۱-۱-۱
۲۰۷	اگر زن صاحب تخمک مادر قانونی طفل باشد - ۳-۲/۳-۱-۱-۲
۲۰۸	اگر طفل دارای دو مادر قانونی باشد - ۳-۲/۳-۱-۱-۳
۲۰۸	اگر مادر جانشین زن شوهر دار باشد - ۳-۲/۳-۱-۲
۲۰۹	حالت جانشینی با باروری مصنوعی - ۳-۲/۳-۲
۲۰۹	اگر مادر جانشین شوهر نداشته باشد - ۳-۲/۳-۲-۱
۲۱۰	اگر مادر جانشین شوهر داشته باشد - ۳-۲/۳-۲-۲
۲۱۳	خلاصه و نتیجه گیری
۲۱۵	خلاصه انگلیسی
۲۱۶	منابع

پیش مقدمه

تعریف موضوع تحقیق

تلقیح مصنوعی عبارت است از: آمیختن اسپرم مرد و تخمک زن در رحم زن یا خارج از رحم به کمک ابزار پزشکی و بدون نزدیکی طبیعی در این تحقیق ضمن بررسی مختصر از دیدگاه پزشکی، جنبه های گوناگون فقهی و حقوقی آن و به عبارتی احکام تکلیفی موضوع و سپس وضعیت فقهی و حقوقی آثار آن و به عبارتی احکام وضعی آن مورد بررسی قرار می گیرد.

اهداف تحقیق

- ۱- تعیین جایگاه فقهی و حقوقی موضوع تحقیق
- ۲- روشن نمودن وضعیت حقوقی کودک به دنیا آمده
- ۳- ارائه راه حل های شرعی و قانونی برای خانواده های نابارور
- ۴- کشف موانع شرعی و قانونی این عمل

پیشینه تحقیق

به دلیل جدید بودن موضوع مورد بحث در میان متون فقهی و روایی گذشته مطلبی به این عنوان دیده نمی شود و طبیعتاً چون حقوق ما نیز برگرفته از فقه ما می باشد در میان متون گذشته

نیز ردپایی از این مسأله را نمی توان یافت اما در چند ساله اخیر تحقیقات فقهی و حقوقی چندی از برخی فقها و حقوقدانان انجام گرفته که در حد خود راهگشا می باشد هر چند نواقصی نیز در آنها به چشم می خورد که نشان دهنده نیاز به تحقیقات بیشتر در این زمینه است.

سئوالات اصلی تحقیق

- ۱- آیا باروری های پزشکی فی نفسه جایز است؟ در صورت جواز ، تلقیح و تزریق اسپرم یا تخمک بیگانه چطور؟
- ۲- آیا تولید نسل در اسلام منحصر به وجود رابطه زوجیت است؟
- ۳- آیا اجاره رحم یا استفاده از مادر جانشین جایز است؟
- ۴- آیا فرزند به دنیا آمده به شیوه باروری های پزشکی ، مشروع و قانونی است؟ و به چه کسی ملحق می شود؟
- ۵- حقوق و تکالیف فرزندان ناشی از باروری های پزشکی و پدر و مادر آنها چیست؟

- فرضیه های تحقیق

- ۱- باروری های پزشکی با قطع نظر از عناوین ثانوی جایز است . بنابراین در صورت تزریق و تلقیح اسپرم یا تخمک بیگانه نیز اگر چنین عناوینی مثل خلط نسب نباشد ظاهراً باید جایز باشد.
- ۲- تلقیح اسپرم زوج یا انتقال نطفه زوجین بعد از طلاق رجعی و مرگ زوجین (تا پایان عده) همانند زمان زوجیت جایز است.
- ۳- استفاده از مادر جانشین جایز است.
- ۴- فرزند متولد از تمام روش های باروری های پزشکی ظاهراً به صاحب اسپرم و صاحب تخمک ملحق است.
- ۵- فرزند متولد از باروری های پزشکی ، مشروع و قانونی است و از تمام حقوق و تکالیف یک فرزند مشروع و قانونی که به صورت طبیعی متولد شده باشد ، بهره مند است ، هر چند که باروری های پزشکی را حرام و نامشروع بدانیم.

- روش تحقیق

روش این تحقیق ، توصیفی- تحلیلی و به صورت کتاب خانه ای است.

در بخش های مختلف این تحقیق علاوه بر ارائه نظرات گوناگون به تحلیل و بیان ادله هر یک از نظریات پرداخته و به علاوه به تطبیق قانون مدنی ایران و نظریات حقوقدانان نیز توجه شده است.

مقدمه

۱ میل انسان به تولید مثل و افزایش نسل مسأله ای غریزی است که از اصل فطرت انسانی سرچشمه گرفته و در این امر تمام انسانها به یک گونه اند و بین آنها تفاوتی وجود ندارد به همین خاطر به ایستگاه تولید مثل مجهز و قوه تحریک کننده به سوی آن در او نهاده شده و لذا اگر انسان دارای طبیعت معتدل بوده باشد، میل به داشتن فرزند و بقاء نسل به طور حتم در او وجود خواهد داشت چرا که بقاء نسل را بقاء خودش می بیند.

شرایع الهی نیز با آمدنشان نه تنها این حکم فطری را باطل نکردند بلکه آن را مدح کرده و ستودند.

قرآن کریم سرگذشت انبیاء و صالحینی را ذکر می کند که از خداوند در خواست داشتن فرزند را کرده اند که این دلیلی بر مشروعیت این مطلب است چنانچه حضرت زکریا (ع) به درگاه الهی عرضه می دارد (و اینی خفت الموالی من ورائی و کانت امرأتی عاقراً فهب لی من لدنک ولیاً یرثنی و یرثه من آل یعقوب و اجعله ربّ رضیا - یا زکریا إنا نبشّرک بغلامٍ إسمه یحیی لم نجعل له من قبلِ سمیاً)^۱

^۱ . سوره مریم (۱۹) آیه ۵ و ۶ و ۷ .

از امام المتقین امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب روایت است که فرمودند: (إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَرَادَ بَعْدَ خَيْرًا لَمْ يَمْتَه حَتَّى يَرِيهِ الْخَلْفَ)

و امام الساجدین زین العابدین (ع) فرمودند: (من سعادة الرجل أن يكون له ولد يستعين بهم)
و از امام باقر (ع) مروی است که فرمودند: (من سعادة الرجل أن يكون له الولد يعرف فيه شبهه و خَلقه و خَلقه و شمائله)

و امام صادق (ع) فرمودند: (میراث الله من عبده المؤمن الولد الصالح يستغفر له)
از مجموع مطالب طرح شده این نکته برداشت می شود که تولید مثل و بقاء نسل مسأله ای غریزی و فطری است که از طرف شرایع الهی نیز تاکید بسیاری بر آن شده لذا انسان به هر وسیله ای برای تحقق این هدف تلاش می کند و اگر شخصی به سبب مانعی نتواند به صورت طبیعی این نیازش را بر طرف سازد به روشهای مصنوعی دست خواهد زد.

نازایی

یکی از مسائلی که از قدیم بعضی از زوجها را به زحمت می انداخته نازایی یا عقیم بودن است که به طور مطلق عبارت است از عدم توانایی بارور شدن در صورتیکه زن و مرد با هم زندگی کرده و با داشتن روابط جنسی به اندازه کافی و بدون استفاده از وسایل پیشگیری ، حاملگی رخ ندهد . (بر اساس آمار سازمان بهداشت جهانی WHO ، بیش از ۸۰ میلیون نفر در دنیا از ناباروری رنج می برند و هم چنین بر پایه آمارهای جهانی ۷ تا ۱۰٪ ازدواجها منجر به ناباروری می شود . و مطالعه ای که در این زمینه در غرب تهران انجام شده است نیز میزان ۱۰ درصدی ناباروری را نشان می دهد که در این

صورت یک میلیون و پانصد هزار زوج نابارور در کشور وجود دارد که همه آنها به درمان امید دارند^۱ از سوی دیگر اگر چه ناباروری تنها علت ایجاد تفکر طلاق در ذهن زوجین نیست و بسیاری از آنها اعتقاد دارند که این خواست خدا بوده اما باید گفت که امروزه بسیاری از طلاق ها ناشی از ناباروری یکی از زوجین است و اغلب این زنان هستند که به خاطر نازایی گناهکار شناخته می شوند . حتی اگر مشکل ناشی از مرد باشد . در حالی که سهم زنان و مردان در ناباروری مساوی است و وجود برخی مسائل فرهنگی سبب شده که به اشتباه زنان را در این مسئله مقصر بدانند اما هیچ کدام از این مسائل فرهنگی سند علمی ندارد.

بخش اول

کلیات